אלמנה לכהן גדול פרק שביעי יבמות סז.

ושחרור מפקיען מידי שעבוד א"ר יהודה [א] הכניסה לו שני כלים באלף זוז ושבחו ועמדו על שני אלפים אחד נוטלתו בכתובתה ואחד נותנת דמים ונוטלתו מפני שבח בית אביה מאי קא משמע לן שבח בית אביה דידה הוי הא אמרה רב יהודה חדא זימנא מהו דתימא ה"מ היכא דמטיא למשקל בכתובתה אבל מיתן דמי ומישקל לא קמ"ל:

מתני' [ב] בת ישראל שניסת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר [ד] שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי אמרו לו מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן אף בת כהן לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר:

גמ' איבעיא להו טעמא דרבי יוסי משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא או דלמא ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל למאי נפקא מינה לעובר במעי כהנת מאי אמר רבה היינו טעמא דרבי יוסי דקסבר עובר במעי זרה זר הוא רב יוסף אמר [ג] ילוד מאכיל שאין ילוד אינו מאכיל מיתיבי אמרו לו לר' יוסי מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן בת כהן לכהן מהו אמר להם זו שמעתי וזו לא שמעתי אי אמרת בשלמא עובר במעי זרה זר הוא היינו דקא"ל זו שמעתי וזו לא שמעתי אלא אי אמרת ילוד מאכיל שאין ילוד אין מאכיל מאי זו שמעתי וזו לא שמעתי איהי היא קשיא אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יוסי אבל חכמים אומרים יש לו בנים אוכלים משום בנים אין לו בנים אוכלים משום אחים אין לו אחים אוכלים משום משפחה כולה זו ולא ס"ל הא א"ל שמואל לרב חנא בגדתאה [ו] פוק אייתי לי בי עשרה דאימא לך באנפייהו המזכה לעובר קנה אלא [ז] זו וס"ל מאי קמ"ל דפליגי רבנן עליה דרבי יוסי ומי פליגי (א) מתיב רבי זכאי זו עדות העיד ר' יוסי מפי שמעיה ואבטליון והודו לו אמר רב אשי מי קתני וקבלו והודו לו קתני דמסתבר טעמיה ת"ר [ח] הניח בנים אלו ואלו אוכלים הניחה מעוברת אלו ואלו אין אוכלים הניח בנים והניחה מעוברת עבדי מלוג אוכלים כדרך שהיא אוכלת עבדי צאן ברזל לא יאכלו מפני חלקו של עובר שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו הבת מאכלת הבן אינו מאכיל [ט] ר"ש בן יוחי אומר זכרים יאכלו כולן נקבות לא יאכלו שמא ימצא עובר זכר ואין לבנות במקום הבן כלום מאי איריא שמא ימצא עובר זכר תיפוק ליה דנקבה נמי פסלה חדא ועוד קאמר חדא דנקבה נמי פסלה ועוד שמא ימצא עובר זכר ואין לבנות במקום הבן כלום זכרים יאכלו והאיכא עובר קסבר

אין

ושחרור. ישראל שעבד עבדו לב"ח ושחררו הלוה יצא לחירות והמלוה גובה מלוהו ה) ממקום אחר: **בכתובתה.** שהיא אלף זוז דהא מאי דאשבחו ברשותי' אשבחו: **אבל למיתן דמי ומישקל לא.** אלא שלו הן עולמי' קמ"ל: **מתני' והניחה מעוברת.** אע"פ שיש לה בנים הימנו והיא אוכלת בתרומה לא יאכלו עבדי צאן ברזל בתרומה לפי שהן של יורשים ויש לעובר בהן חלק ואין לעובר כח להאכילן בתרומה אי משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא אי משום דקסבר ילוד מאכיל שאין ילוד אין מאכיל שנאמר (ויקרא כב) ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו קרי ביה יאכילו: **שהעובר פוסל.** אם בת כהן נשאת לישראל והניחה מעוברת ואין לה בן אחר פוסלה מלשוב לבית אביה כנעוריה: **ואינו מאכיל.** אם בת ישראל לכהן היא ומת והניחה מעוברת אין בעובר כח להאכילה וה"ה לעבדים: **אף בת כהן לכהן.** כיון דאמרת שאין ילוד אינו מאכיל היאך העבדים אוכלין בתרומה מפני חלקו של עובר שהרי עבדיו הן ואין אוכלים אלא בשבילו והוא אין בו כח להאכיל: **גמ' במעי כהנת.** בת כהן מעוברת מכהן. אי אמרת משום זרות ליכא ואי משום שאין ילוד איכא: **וזו לא שמעתי.** לאיסור אלא להיתירא: **יש לו בנים.** אחרים לבד מעובר זה: **אוכלים.** העבדים בשביל בנים דעובר לית ליה זכייה: **בשביל משפחה.** שאין אחד מישראל שאין לו יורשין וכל זמן שלא נולד העובר זוכה הקרוב לירושת כהן ואוכלים בגינו: **זו דברי רבי יוסי ולא סבירא ליה.** לשמואל דעובר אית ליה זכייה: **בגדתאה.** בעל אגדה. ל"א שם מקום שהוא בבבל ששמו בגדד ו): **בי עשרה.** לפרסם את הדבר: **הניח בנים.** הכהן ולא הניחה מעוברת: **אלו ואלו.** עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל אוכלין דעבדי מלוג אוכלין בשבילה שהיא אוכלת בשביל בניה ועבדי צאן ברזל אוכלין בשביל בנים: **הניחה מעוברת.** ולא הניח לה בנים: **אלו ואלו אין אוכלין.** שהעובר אינו מאכיל לא את אמו ולא את העבדים: **הניח בנים והניחה מעוברת עבדי מלוג אוכלים.** שהם שלה ואין לעובר חלק בהן והיא אוכלת בשביל בניה: **עבדי צאן ברזל לא יאכלו מפני חלקו של עובר.** שיש לו חלק בהן דאית ליה זכייה ולא ידעינן הי מתרמי לחלקו לפיכך עבדים אסורים לאכול: **שהעובר פוסל.** בת כהן המעוברת מישראל: **ואינו מאכיל.** בת ישראל המעוברת מכהן ולא את עבדיו: **הבת מאכלת.** לקמן ח) מפרש לה: **כולן זכרים** ל"ג כולן אלא ה"ג **זכרים יאכלו כולן נקבות לא יאכלו.** אם יש זכר בבנים אוכלים העבדים בשבילו ולא חיישינן לחלקו של עובר דשמא נקבה היא ואין לה חלק במקום בן ואת"ל זכר הוא שמא תפיל שכל היולדות מחצה ט) זכרים ומחצה נקבות ויש שמפילות סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקיבות הוו להו זכרים הראוים לירש מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן. כולן נקבות לא יאכלו שמא יהא עובר זכר כו': **תיפוק ליה.** דא"נ הויא נקבה פסלה דכיון שכל אותן שלפניו נקבות יש לעובר חלק בהן אפילו היא נקבה:

אין

פוסל ואין מאכיל. נראה לפרש שהעובר פוסל בעבדי אביו ואין מאכיל את אמו דתרווייהו אעבדים ליכא למימר פוסל בעבדי אביו ואין מאכיל בעבדי אביו דכיון דאשמועינן דפוסל היכי משכחת שיאכיל ובקונטרס פירש כולה מילתא אאמו ואע"ג דאעבדים קאי ה"ק שהעובר פוסל ואין מאכיל את אמו וה"ה לעבדיו דפוסל: **למאי נפקא מינה** לעובר במעי כהנת. אע"ג דע"כ דרשינן ההיא דרשא דילוד מאכיל דמהאי טעמא אמרינן לקמן דבת ישראל לכהן והניחה מעוברת דלא מאכיל דהתם לא שייך טעמא דעובר במעי זרה זר הוא דאפילו זר מאכיל את אמו ואפילו ממזר כדאמרינן לקמן (ד' סט:) מ"מ מיבעיא ליה לענין עבדים דאיכא למימר דוקא לענין אמו דכתב בה קרא ויליד ביתו הם יאכלו דמיניה דרשינן שמאכיל את אמו דרשינן ילוד מאכיל אבל עבדים שאוכלים מטעם קנין כספו לא קאמר קרא ילוד מאכיל שאינו ילוד לא:

היינו דקאמר זו שמעתי כו'. ורבנן שהיו אומרים לו כן הוו סברי דטעמא משום דילוד מאכיל: **אוכלין** בשביל כל המשפחה כולה. ה"מ למימר דטעמא דרבנן משום דלא סבירא להו דרשא דשאין ילוד אין מאכיל לגבי עבדים ולית להו נמי דעובר במעי זרה זר הוא אלא קבלה היתה בידו דטעמא משום דלא זכי בהו עובר וקצת תימה דהא מסתמא מעשה ידיהם עד שיולד הוא לעובר ולא לבני משפחה קשה לר"י דתנן בפרק יוצא דופן (נדה ד' מד.) דבן יום אחד פוסל מן התרומה ופריך בגמרא מאי איריא בן יום אחד אפי' עובר נמי ומשני רב ששת מתניתין בכהן שיש לו ב' נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ובן יום אחד מן הגרושה פוסל בעבדי אביו ולאפוקי מדרבי יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין עובר לא והשתא למה ליה לאוקמי כשיש לו שתי נשים אפי' אין לו אלא אחת גרושה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא דאוכלין בשביל כל המשפחה כולה לרבנן ואר"י דרב ששת לטעמיה דאית ליה במי שמת ט) המזכה לעובר קנה ולא אכלי בשביל המשפחה ולהכי מוקי כשיש לו בנים משאינה גרושה ואין העובר שבמעי גרושה פוסל משום דלא חיישינן למיעוטא דסמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא כדלקמן ולאפוקי מדר' יוסי דרבי יוסי חיים למיעוטא ואתי שפיר דבפרק מי שמת (ב"ב קמב. ושם) פריך למ"ד המזכה לעובר קנה מדתנן ביוצא דופן (נדה דף מד. ושם) בן יום אחד נוחל ומנחיל אבל עובר לא ולא פריך מרישא דבן יום אחד פוסל דאיכא לאוקמא בשתי נשים כו': **זו וסבירא ליה.** אע"ג דשמואל פסיק בפ"ק (כתובות דף ט.) כרבי יוחנן הסנדלר דאין אדם מקנה דשלב"ל שמואל חשיב עובר כבא לעולם:

אין

מסורת הש"ס

א) ב"ב קמא: נדה מד., ב) ב"ב קמב: כתובות ז: [זבחים לב.], ג) [ב"ב קמ.], ד) [תוספתא פ"ט], ה) צ"ל הלוה שלו. יעב"ץ, ו) [ואמנם בסוכה נב: משמע כפי' הערוך ע' מערבי לשון ערך דיגלת סוף הערה א], ז) [ע"ב], ח) [לקמן קיט.], ט) [ב"ב דף קמב.]

◆

תוס' חד מקמאי

אני נוטלת אשתכח דדילה נינהו ומצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי אלא אפילו הבעל עצמו במקום אשה קאי ומוציא מיד הלקוחות מכח האשה. ומכרו שניהם לפרנסה רבותא נקט אפילו לפרנסה ששניהם צריכין לו אפ"ה הבעל מוציא מיד הלקוחות ולא מבעי' מה שהכניסה לו מטלטלין שהאשה מוציאה מיד הלקוחות אפי' בחיי בעלה וכן הבעל מכוחה אלא אפי' הכניסה לו קרקעות וקבלם עליו הבעל נמי שיכולה לומר בשעה גביית כתובה קרקעותי אני נוטלת אשתכח דדילה נינהו ואם מכרם הבעל האשה מוציאה מיד הלקוחות אפי' בחיי בעלה וכן אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מה שלקח מן האשה הוא בטל מיד שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כיון שנטל הבעל עליו. (אבל נכסי מלוג שהגוף שלה אמרי' בפ' ח"ה שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי). ואפי' בחיי הבעל מוציאה מיד הלקוחות ולכך נהגו בנרבונה לכתוב בכתובה הוא נתן לה קרקע פלוני והיא הביאה לו בנדונייתה כדי שתוכל לטרוף מן הלקוחות בחיי הבעל אם מכרן. וכן אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה כיון שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי נמי א) ושלקח מן האשה היא ותוציא מהלקוחות אפלו בחיי בעלה ולפיכך אמר רשב"ג שהבעל מוציא מיד הלקוחות מכח האשה. ופ' השולח פי' בדין נכסי האיש והאשה ודין אפותיקי סתם ודין אפותיקי מפורש. ומיהו מילתא פשיטא היא דנכסי הבעל אינה מוציאה מיד הלקוחות אם מכרם הבעל עד שעת גביית כתובה והיינו דאמר פ' האשה שנפלו לה. אבעי לזבוני מי לא מזבין. ורש"י פי' ל"מ אם מת הוא או גרשה שהאשה מוציאה מיד הלקוחות אם מכר הוא בלא דעתה אלא אפי' מתה היא הוא מוציא מיד הלקוחות דשעת מכירה לאו מכירה ודאית היא שמא ימות הוא ונמצאת מכירה שלא כדין והראב"ד פי' מכרו שניהם לפרנסה כגון שמכר האחד בפני חברו וקאי רשב"ג שאם מכרה האשה בפני בעלה הבעל מוציא מיד הלקוחות. והו לשונו מה שפסק הרב אלפס דרבנן דאמרי עובר לית ליה זכייה מסתברא כוותייהו דרבא קאי כרבנן בפ' מי שמת ואביי פליג עליה וכו' וקי"ל אביי ורבא הלכה כרבא וכבר כתבתי דבר זה בפרק מי שמת. מצאתי כתוב בחדושי שחדשתי לפני אבא מארי ז"ל שמעשה היה בלוניל לפני הראב"ד ז"ל ולפני זקני הרב ר' משולם ולפני הרב ר' שמואל ב"ר משה ע"ה באחד שנתן מתנה לבנו קודם ארבעים יום ליצירתו והיה מחלוקת ביניהם יש מהם שאמרו שהמתנה מתנה הראיל ודעתו של אדם קרובה אצל העובר ויש מהם שאמרו שאין המתנה מתנה דכיון דארבעים יום קודם ליצירתו מיא בעלמא הוא וכמו דלא עיברה כלל דמיא ונגמר הדין ע"פ רובם שהמתנה מתנה ולאבא מארי ז"ל היה מסתברא כדברי היחיד שאין המתנה מתנה:

א) נראה דצ"ל נמי שלה שלקח מן האשה בבעל הוא יוציא מן הלקוחות.

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה טו טוש"ע אה"ע סי' פח סעיף ג:
יז ב ג מיי' פ"ח מהל' תרומות הל' ד טור י"ד סי' שלא:
יח ד ה מיי' שם טור שם:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומי פליגי והאמר ר' זכאי זו עדות:

◆

מוסף רש"י

שהעובר פוסל ואינו מאכיל. כלומר שהעובר שנתעברה ישראלית מכהן בעלה שמת פוסל את העבד מלאכול בתרומה מפני חלקו, דעובר במעי זרה זר הוא ולא קרינא ביה ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו, דאינו ילוד של כהן לקרות כהן עד שיצא לאויר העולם, ואינו מאכיל את אמו ישראלית שעיברתו מכהן, דקי"ל שאוכלת בתרומה בשביל בנה שהן כאילו בעלה כהן חי כדכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו, אבל עובר לא, דקי"ל ר' יוסי עובר במעי זרה זר הוא (רשב"ם ב"ב קמא:). בגדתה. עיר שבבבל ושמה בגדת, בספק סדרו של רב שרירא גאון היא נזכרת (כתובות ז.). המזכה. מתנה על ידי אחר, לעובר. שבמעי אמו, קנה (שם).

◆

תוספות ישנים

רב יוסף אמר ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל אבל לא ס"ל שיהא הטעם משום דעובר במעי זרה זר הוא דא"כ מאי קא מיבעיא להו לרבנן מאחר שהעדת מה ענין זה לזה בת ישראל שנשאת לכהן עובר במעי זרה [הוא] ולא אכלי אבל במעי כהנת לא פסיל. [ורבה אמר לך אין] טעמא דר' יוסי משום דילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל א"כ מה בעי מיניה רבנן בכהן במעי כהנת הלא ההיא היא כדקאמר תלמודא אלא טעמא משום דעובר במעי זרה זר הוא: ואיבא קמייהו המזכה לעובר קנה. ות"ת והא אמר שמואל הלכה כר' יוחנן הסנדלר דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וי"ל שאני הכא שהמתנה היא בעולם ולא נהירא דהא אמרינן בגיטין דלדבר שלא בא לעולם לא קנה אף דבר שישנו בעולם. וי"ל דעובר חשוב כדבר שהוא בעולם ומיירי הכא כהוכר עוברה. ות"ת ומאי האי דקאמר זו ולא ס"ל וכו' והאמר ליה שמואל וכו' המזכה לעובר קנה ואת אמרת דהלכה כחכמים דאין לעובר זכיה דלמא דגם רבנן [ס"ל] דמזכה לעובר קנה דאית ליה לעובר [זכיה] ובחוששין למיעוט קמיפלגי דהלכה תנאי פלוגי בהא ומפרש דר' יוסי סבר חוששין למיעוט שמא יהיה [לה] זכר קיים ורבנן לא חיישי דסמוך מיעוטא דמפילות למחצה זכרים ומחצה נקבות והוי"ל זכרים מיעוטא וי"ל דא"ת לומר כן מדקאמר שמואל לעיל אליבא דרבנן אין לו אחין אוכלין בשביל כל המשפחה א"כ טעמייהו משום דאין מזכה לעובר קונה דא"ל משום דאין חוששין למיעוט דהא לאו מיעוט איכא דבין יהיה הילד זכר או נקבה יהיה נולד חלק בעבדים שאף נקבה תירש קודם לאחיו ולמשפחה: בולם זכרים יאכלו. הקונטרס לא גרים כולם זכרים דאפי' אי ליכא אלא חד זכר יאכלו בגללו ולא חיישינן למיעוט שמא יצא עובר זכר. אבל בנקבות לא יאכלו נ"ל כולם נקבות דאי איכא חד זכר אכלי ודוחק הוא למחוק גרסת הספרים. ונראה לה"ר נתנאל לישב גרסת הספרים כולם זכרים יאכלו פי' כולם פי' [בין] עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל יאכלו כיון דאיכא זכר אבל נקבות לא יאכלו כולם. פי' עבדי צאן ברזל אלא עבדי מלוג בלבד לפי שמכח האשה הם באים ולא מכח הבנות: